

UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME UYGULAMALARI: TARİHÇE VE GELİŞİM

Prof. Dr. Yücel Gelişli
G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi
gelisli@gazi.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, uzaktan eğitim ile öğretmen yetiştirme uygulamalarının tarihsel süreçteki gelişimi ve bugünkü uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma betimsel bir çalışma olup veriler ilgili alan yazınından elde edilerek, günümüzdeki öğretmen yetiştirme sistemi içinde uzaktan eğitim uygulamaları değerlendirilmiştir. Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde 1974 yılından itibaren uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme uygulamaları başlamıştır. İlk olarak 1974 yılında Deneme Yüksek Öğretmen Okulu kurulmuş, bu okul kapanınca 1975 yılında kurulan Yaygın Öğretim Kurumu uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme sorumluluğunu ele almıştır. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı YÖK kanunu ile Anadolu Üniversitesine bağlı Açık Öğretim Fakültesi kurulmuştur. Türkiye’de başlangıçta bu fakülte aracılığı ile uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen Yetiştirme, Uzaktan Eğitim, Uzaktan Eğitimle Öğretmen Yetiştirme.

PRACTICES OF DISTANCE EDUCATION FOR TEACHER TRAINING: HISTORY AND DEVELOPMENT

Absract

The aim of this study is to examine the historical development of distance education for teacher training and contemporary practices. In this descriptive study, data was collected through literature review and distance education practices for teacher training were evaluated. Ministry of National Education initiated the practices of distance education for teacher training in Turkey in 1974. A Teacher College (Deneme Yüksek Öğretmen Okulu) was founded in 1974 and when this school was abolished, An Institution of Distance Education (Yaygın Öğretim Kurumu), which was founded in 1975, took the responsibility of teacher training through distance education. Open Education Faculty was founded in Anadolu University with the 2547 with the Higher Education Law (Law no. 2547) which was enacted in 1981. In Turkey, teacher training through distance education was carried out initially by this faculty.

Key Words: Teacher Training, Distance Education, Distance Education for Teacher Training.

GİRİŞ

Toplumların gelişmişlik düzeyleri ile eğitim uygulamaları arasında sıkı bir ilişki vardır. Gelişmiş toplumlar eğitime önemli yatırımlar yaparak, eğitim hizmetlerini tüm ülkeye yayarak kalkınmışlık düzeylerini artırmayı amaçlamışlardır. Bu nedenle eğitim kademelerinde okullaşma oranlarını artırarak, tüm nüfusu asgari düzeyde zorunlu eğitimden geçirme amaçlarını işe koşmuşlardır. Ülkelerin kalkınmışlık düzeyleri, ekonomik imkânlar, okul çağındaki nüfusun genel nüfusa oranı, öğretmen sayıları, teknolojik yetersizlikler ve eğitime karşı oluşan kültürel tutumlar eğitim hizmetlerinin ülkedeki bireylere ulaşmasında önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Eğitimde yenileşme ya da reform çabaları evrensel bir görünüm sergilemektedir. Dünyadaki bütün ülkeler eğitim sistemlerinde ya kısmen ya da bütünüyle bir yenileşme uğraşı içinde bulunmaktadır. Eğitimde yenileşme çabalarında, Türkiye’nin de önemli bir yeri vardır. Ülkemizde, zaman zaman, biriken eğitim sorunlarının çözümü için önemli reform hamlelerine girilmiştir(Kaya, 2002, 3). Ancak yinede eğitimde istenilen hedeflere zaman

zaman ulaşılamamaktadır. Eğitimi tüm topluma yayma çabalarının önündeki önemli engelleri şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Okul çağındaki bireylerin ekonomik yetersizliklerden dolayı eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamaması, erken yaşlarda çocukların ekonomik hayata atılması,
2. Kültürel tutumlardan dolayı özellikle kız çocuklarının okula gönderilmemesi erken yaşlarda kızların evlendirilmesi
3. Devletin ekonomik yetersizliklerinden dolayı eğitim yatırımlarında ortaya çıkan sorun, gecikme ve yetersizlikler, boş geçen dersler
4. Okul çağı nüfusunun genel nüfusa oranının yüksek olması, okullaşma oranının düşük kalması
5. Bireylerin farklı eğitim talepleri, gece okulları, devam zorunluluğunun olmaması
6. Teknolojik gecikmeler, eğitim hizmetlerinin yaygınlaşmaması
7. Yönlendirme sisteminde yaşanan sorunlar, sınavlarla geçiş sistemi

Ülkelerin eğitim konusunda ortaklaşa benimsedikleri görüşlere karşın, eğitimle ilgili araştırma bulguları ve kitle iletişim araçlarından edinilen bilgilerden anlıyoruz ki, hemen her ülke değişik basamak ve düzeylerde eğitim sorunları giderek artan biçimde varlığını sürdürmektedir. Bu sorunların artarak sürmesinde çağımızın ekonomik, sosyal ve teknolojik koşullarındaki hızlı değişimin toplumsal yapılara yansması ve bu yapıları da değiştirmeye çalışması etkili olmaktadır. Böyle bir durum eğitim sistemlerini yeniden incelemeye alıp sorgulamayı gündeme getirmektedir. Eğitim sorunlarının geleneksel çözüm arayışlarıyla çözümlenemediği görülünce ülkelerin eğitimci ve yöneticileri yeni arayışlara yönelmektedirler. Bu yeni arayışların temelinde şu gerekçelerin olduğu söylenebilir(Kaya, 2002, 7):

1. Aynı anda büyük kitlelere eğitim hizmeti verilememesi.
2. Bireylerin ilgi ve yeteneklerinin yeterince dikkate alınmaması.
3. Bireyler için gerekli olan bilgilerin ve bilgi miktarının iyi belirlenememesi.
4. Uygun bilginin uygun yöntem ve tekniklerle sunulmaması.
5. Gerekli bilginin etkili olarak kısa sürede kazandırılmaması.

Bu gerekçeler herkese daha iyi eğitim olanaklarının sağlanması yönünde yeniliklere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu sorunların üstesinden gelmek amacıyla eğitim uygulamalarında hem uygulayıcılar hem de çözüm üreticilerinin arayışları, teknolojik gelişmelerle birlikte farklı arayışlar ve yöntemleri ortaya koymaktadır. Eğitim sorunlarına çözüm getirme ve yaygınlaştırma araçlarından biride eğitimde teknoloji kullanımınıdır. Eğitimde teknoloji kullanarak gerçekleşen eğitim uygulamalarından birisi de uzaktan eğitim uygulamalarıdır.

Uzaktan eğitim, daha geniş kitlelere eğitim hizmeti götürebilmek, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayabilmek amacıyla farklı fiziksel mekânlardaki öğretmen ve öğrencilerin, çeşitli iletişim teknolojileri yardımıyla etkileşimde buldukları, öğretme-öğrenme faaliyetlerini gerçekleştirdiği bir sistemdir (Yalın, 2001: 204).

Uzaktan öğretim ise, fiziksel olarak öğrencilerin buldukları yerlerde olmasını gerektirmeksizin, teknolojinin imkânlarından yararlanılarak, öğrenci ve öğretmenlerin bir sanal dersane ortamında değişik şekillerde karşı karşıya getirildikleri, planlı bir öğretim şeklidir. Uzaktan Eğitim, geleneksel öğrenme-öğretme yöntemlerindeki sınırlılıklar nedeniyle sınıf içi etkinliklerin yürütülme olanağı bulunmadığı durumlarda eğitim çalışmalarını planlayanlar ve uygulayanlar ile öğrenenler arasında iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belli bir merkezden sağlandığı bir öğretim yöntemidir. Uzaktan eğitim ile her düzeyde ve yaşta istekli tüm öğrencilere hizmet götürülmektedir. Uygulamalarda, okuma-yazma, ilk, orta, meslek okulu, yetişkinler eğitimi, ön lisans, lisans ve lisansüstü öğretim yapılmaktadır.

Uzaktan eğitim, öğretimin önemli bir kısmının öğrenenin bulunduğu yer ve zamanda bulunmayan biri tarafından yürütüldüğü bir eğitim süreci olarak da tanımlanmaktadır. Açık öğrenme (Open Learning) ise erişim, zaman ve mekân, hız, çalışma yöntemi gibi sınırlandırıcı unsurların en aza indirildiği öğretim materyallerinin kullanımına dayanan örgütlenmiş bir eğitim etkinliğidir. 'Açık ya da uzaktan öğrenme' kavramı, öğretmenlere okullarında ulaşan; onlara öğrenme kaynakları sağlayan; kurumlara bizzat kendileri gitmeden niteliklerini arttırmalarına/yeterlik kazanmalarına yardımcı olan ya da nerede ve ne zaman çalışmak isterlerse istesinler, bilgilerini güncel tutmaları için onlara yeni fırsatlar sunan eğitim yaklaşımlarını kapsayan bir *şemsiye* kavram olarak kullanılmaktadır(Kangai, Bukaliya, 2011).

Açık ve uzaktan öğrenmedeki esneklik ve tam ya da yarı zamanlı bir iş ile eş zamanlı olarak yürütülebilecekleri gerçeği, çoğunlukla öğretmenler ve okul yöneticileri açısından cazip bulunmaktadır. Bazı açık ve uzaktan öğrenme programları nitelik/ehliyet kazanmayı sağlarken, bazıları bu tür bir imkân sağlamaz; bazıları bireylere bazıları ile gruplara hitap eder; bazıları detaylı biçimde örgütlenmiştir, bazıları ise öğretmenlere öğrenme süreci için kaynak sağlama yoludur. Tüm bu programlar açık ve uzaktan öğrenme kapsamı altında yer alır(Fyle, 2013;2).

Öğretmenleri yetiştirmek onların eğitimlerinin niteliklerini artırmak eğitim sistemlerinin önemle ele aldıkları konular içerisinde yer alır. Dünyanın birçok ülkesinde eğitimde yeni teknolojilerin kullanımı teşvik edilmektedir. Öğretmenlik mesleği ile ilgili yeterlikler gelişen teknoloji ile birlikte büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Öğretmenlerin mesleki standartlarının geliştirilmesinde hızla değişen teknolojilerin sunduğu imkânlardan yararlanmak gerekir. Bu süreçte öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlayacak hızlı ve esnek uygulanabilir programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Gelişen teknolojilerin sunduğu fırsatlardan bina, açık ve uzaktan öğrenme, gibi öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamada uzaktan eğitim ve açık üniversite uygulamalarının önemli katkısı olacaktır (Mahruf, Shohel, 2012; 93). Buradan hareketle bu çalışmada uzaktan eğitimin sunduğu çeşitli yol ve yöntemlerden öğretmen yetiştirmede tarihsel süreçte nasıl yararlanılmıştır? Sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, uzaktan eğitim ile öğretmen yetiştirme uygulamalarının tarihsel süreçteki gelişimi ve bugünkü uygulamaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme nasıl bir gelişim süreci izlemiştir?
2. Uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme modelleri nelerdir?
3. Uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirmede bugünkü uygulamalar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma betimsel bir çalışma olup doküman incelemesi yöntemi ile veriler ilgili alan yazınından elde edilerek, çözümlenmiş, tarihsel süreç ve günümüzdeki öğretmen yetiştirme sistemi içinde uzaktan eğitim uygulamaları bu süreç ile incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Uzaktan Eğitimle Öğretmen Yetiştirme

Uzaktan eğitim yıllardır, öğretmen yetiştirmek ve öğretmenleri değişen bilim ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamalarına yardımcı olmak onları geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır. Kırk yıl önce göçmenler için öğretmen yetiştiren UNESCO, UNRWA/UNESCO Eğitim Enstitüsüyle ilk olarak buna buna öncülük etmiştir. Belki de ilk planlanmış-organize edilmiş uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme girişimi 1960'larda UNESCO'nun uygulamasıyla gerçekleşmiştir. Bu yıllarda UNESCO, sayıları 5 yılda % 90'dan % 9'a düşen Filistinli mülteci öğretmenleri yetiştirmek için bir eğitim kurumu kurmuştur (Lynd, 2005; 28). 1960'lı yıllar boyunca, uzaktan eğitim, mektupla öğretim, radyo ve sınıf uygulamalarının kısmi olarak denetlenmesinden oluşan projeler yoluyla Botswana, Kenya, Malavi, Svaziland ve Uganda'da öğretmen yetiştirmek amacıyla kullanılmıştır. 1970'lerde Afrika'da hükümetler ilköğretime kayıtların hızlı biçimde geliştirilmesi yönünde bir karar almıştır ve bu sebeple Nijerya, Tanzanya ve Zimbabve'de bir başka uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme projesi dalgası ortaya çıkmıştır. 1995 itibarıyla, yaklaşık 40 ülke (18'i Afrika, 11'i Latin Amerika ve 8'i Asya'da olmak üzere) öğretmen yetiştirmede uzaktan eğitimin bir biçimini kullanmıştır(Fyle, 2013;2). Bu programların uygulamadaki başarısı değişse de, elde edilen deneyimler uzaktan eğitimin öğretmenlerin öğrenmeleri ve mesleki yeterlikler kazanmalarını sağlamak için kullanılabileceğini ortaya koymuştur(Kangai, Bukaliya, 2011).

UNESCO'nun hazırlamış olduğu bir rapora göre, 2015 yılı sonunda her çocuğun ilköğretim düzeyinde eğitim alabilmesi için dünyada en az 2.6 milyon öğretmene ihtiyaç olacaktır. Bu öğretmen ihtiyacı, Sahra Altı Afrika, Arap Devletleri ve Güney ve Batı Asya gibi gelişmekte olan ülkelerde oldukça önemlidir. Bu önemli ihtiyacı karşılamak amacıyla, çeşitli teknoloji ile geliştirilmiş modelleri, yöntemleri ve biçimleri içeren uzaktan eğitim olası bir çözüm olarak ortaya konmuştur(Fyle, 2013;1-2).

Uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme modelleri tarihsel süreç içinde bilişim teknolojileri, öğretim teknolojilerindeki değişime paralel bir şekilde gelişmeler göstermiştir. Bu değişim sürecinde uzaktan eğitimle öğretmen yetiştirme anlayışlarında gelişmeler yeni model ve uygulamaları ortaya koymuştur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz(Burns, 2011; 9-120);

1. Baskı Temelli Uzaktan Eğitim

Basılı materyallere dayalı iletişim mektuplaşma/haberleşme uzaktan eğitimin en eski biçimidir. Bu tür uygulamaların en ucuz uzaktan eğitim uygulamaları olduğu görülmüştür. Bazen, düşük bütçe, uygun olmayan alt yapı gibi sebeplerle bazı ülkelerde öğretmen eğitimi için en uygun model basılı materyallere dayalı uzaktan eğitimidir.

2. İşitsel Temelli Uzaktan Eğitim

Öğretmen yetiştirmede işitsel temelli öğretim radyo yayınlarını, Etkileşimli Radyo Öğretimini ve giderek artan podcastleri kapsar. Baskıya dayalı eğitimde olduğu gibi, radyo yayınları çoğunlukla öğretmenlere yöneltilir. İçerik öğretmenler için oluşturulur ve formal öğrenme (öğretmenler için) sınıf dışında gerçekleşir. Özellikle çatışma/karışıklık alanlarında ve uzak ya da ayrılmış bölgelerde, işitsel öğretimin, baskıya dayalı öğretime kıyasla, öğretmene bilgi ulaştırmada daha etkili olduğu görülmüştür. Radyo yayınlarına dayalı teknolojiler düşük ücretlerle yeni dinleyiciler kazanabilir. Ayrıca, radyo ve kasetçalarlar ve CD oynatıcılar kullanımı kolay ve dünyanın en fakir bölgelerinde bile ulaşılabilir araçlardır.

3. Televizyon Temelli/Televizyona Dayalı Uzaktan Eğitim

Görme duyusunun öğrenme üzerindeki rolü yüksektir, televizyon temelli uzaktan eğitim uygulamaları görme temelli öğrenmeye destek olur, hatta sağlar. Öğretmenler, diğer öğretmenlerin yeni yollar kullanarak çalıştığını, işbirliğini arttırmak için 40 kişilik bir sınıfta televizyon kullandığını, kendi tecrübe ettikleri bir ortamda aynı öğrenme türleri ve aynı yerel bağlamda bir yeniliğin başarılı bir biçimde uygulandığını gördüklerinde, fayda sağlarlar. Öğretmenlerin, diğer öğretmenleri yeni öğretim teknolojilerini kullandıklarını ve başarılı olduklarını gördüklerinde, kendilerinin de başarıma konusunda güvenleri ve inançları artar. Öğretmenlerden beklenen çeşitli uygulama modellerini televizyon temelli/televizyona dayalı uzaktan eğitime dayalı bu ortamlar sunar, öğretim etkinliklerini uygulamaya yönelik rehberlik eder, öğretmenlerin açıklaması güç süreçler konusundaki kavrayışlarını güçlendirir. Öğretmenler televizyon yayınlarını izleyerek birçok şeyi gözlemleyebilir ve bunları uygulayabilirler.

4. Multimedya Temelli Uzaktan Öğrenme

Multimedya, yazılı, işitsel, görsel vb. çok sayıda içerik formatlarını birleştiren araçlardır. Öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek için uzun kazanımdır, kapsamlı biçimde kullanılan multimedya öğretmen eğitiminde geçmişi çok eski olmayan, son yıllarda kullanılmakta ancak bu durum günümüzde uygulama yöntemleri yeni uygulamalarla değişmektedir. Özellikle dijital öğrenme oyunları öğretmenler için bir yeni öğrenme aracı olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.

5. Uzaktan öğrenme için Kurulmuş/Mevcut Web tabanlı modeller

En hızlı gelişen uzaktan eğitim modellerinden biri Web tabanlı ya da on line öğrenmedir (aynı zamanda e-öğrenme olarak ifade edilir). Bu model, okul ya da ev ortamlarında internet erişim oranının yüksek olduğu ve teknolojik becerilerin kapsamlı biçimde yaygınlaştığı, Amerika Birleşik Devletleri, Güney Kore, Singapur, Japonya, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Avrupa'nın büyük çoğunluğunda kullanılmaktadır. İnternet erişim oranının yüksek olduğu ülkelerde web tabanlı model daha da yaygınlaşmaktadır. Aslında, dünyanın birçok yerinde online öğrenme uzaktan eğitim ile eş/denk görülmektedir.

6. Web tabanlı öğrenme için gelişmekte olan yeni uygulamalar

Web tabanlı birçok uygulama öğretmen yetiştirmede yeni yeni önem kazansa da, potansiyel uzaktan eğitim aracı olarak, özellikle iki araç incelemeye değerdir: Web 2.0 uygulamaları ve üç boyutlu ortamlar. İlk bakışta söz konusu bu iki uygulamanın çok az ortak noktası olduğu düşünülebilir ancak aralarında birçok bağlantı vardır. Öncelikle, bu uygulamalar yaratıcıdır ve kullanıcılar için etkili biçimde yapılandırıldıklarında onların hem bireysel

hem de işbirliğine dayalı öğrenme yaşantılar elde etmesine yardımcı olur. Ayrıca genç ve mesleğe yeni başlayan öğretmenler de dahil olmak üzere genç kesim bu uygulamalara aşinadır.

7. Uzaktan öğrenme için mobil teknolojiler

Son yıllarda, mobil teknolojiler giderek artan biçimde de öğretmenlerin öğrenme süreçlerinde kullandıkları araçlar olarak yaygınlaşmaktadır. Bu öğrenme türü mobil ya da m-öğrenme ve artan biçimde de ubiquitous (aynı zamanda her yerde bulunan) ya da u-öğrenme olarak adlandırılmaktadır. U-öğrenme temel olarak küçük mobil ağ tabanlı araçlar – cep telefonları, akıllı telefonlar, tabletler vb. - yoluyla yürütülen e-öğrenmeyi kapsar; böylece öğrenenler bilgiye, arkadaşlarına ya da kaynaklara aynı anda aynı yerden açık erişimle ulaşabilirler.

Mobil teknolojiler öğrenci ve öğretmenleri öğrenme ve öğretme sürecine dahil etmek için alternatif bir yol ortaya koymuştur. Bu araçlar, masaüstü bilgisayar ya da laptop bilgisayarlardan daha ucuz, taşınabilir ve kolay kullanılabilir niteliktedir. Çoğu gelişmiş ülkede, birçok girişim, cep telefonlarını dil ve matematik öğrenme sürecini güçlendirmek, ev ödevleri vermek ve internet erişimi sağlamak amacıyla kullanmıştır. Örneğin, öğretmenler öğrencilerine SMS ya da MMS yoluyla ev ödevi vermiştir. Taşınabilir medya oynatıcıları da öğrencilerin kayıtlar yardımıyla dinleme ve pratik yaparak, dil edinimini desteklemek amaçlı kullanılabilir.

Teknoloji çağında bilim adamları, öğretmen eğitim programlarının tüm biçimleri bağlamında teknolojiyi kullanarak daha etkili öğretmen yetiştirme yollarını araştırmaktadırlar. Teknolojinin yeni interaktif formları kullanılarak, açık ve uzaktan öğrenme yöntemlerinin öğretmenlerin mesleki gelişim sürecinde önemli bir rolü vardır. Yeni metodolojiler ve teknolojik araçlar giderek her düzeyde öğretmenlerin mesleki gelişiminde teorik ve pratik unsurları birleştirerek yeni uygulamaları ortaya çıkarmakta ve bunları birleştirmektedir. Açık ve uzaktan eğitim hızlı bir evrimden geçtiğini ve mobil teknolojilere kullanım ve ulaşım avantajlarından dolayı yönelme eğilimi artmaktadır. Bu bilgi ve iletişim teknolojileri ile uyumlu öğretmen yetiştirme programları uzaktan eğitim önemli bir rol oynamıştır. Bu anlamda uzaktan eğitim hem lisans eğitiminde hem de hizmet içi eğitimde öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sağlamak için kullanılmaktadır.

Öğretmen eğitimi, etkin bir uzaktan eğitim için ana unsurdur. Öğretmenler teknoloji ve öğrenme arasındaki ilişki hakkında eğitilmelidir. Ayrıca öğretmenlere etkileşimi artırmak ve teknolojiyi işletmek için gerekli olan bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır. Bu bilginin eksikliğinde öğretmen materyalleri kendi dersinin hedeflerine uyarlamada kullanamayacaktır. Amerika’da yapılan araştırmalar öğretmenlerin % 57’sinin yeni teknolojileri kullanmaya istekli olduğunu göstermiştir(Özërbaş, 2005,s.91).

Uygulamada uzaktan eğitim, öğretmenlerin becerilerini yükseltmek için özel tasarlanmış programlar yoluyla öğretmenlerin, mesleki gelişimini desteklemek içinde kullanılmaktadır. Açık ve uzaktan eğitim çözümleri avantajlara sahip interaktif ve etkileşimli ortamlar, teknolojik olmayan uygulama ve okula dayalı öğrenme yerine okul dışında öğretimi desteklemek ve iyileştirmek için anahtar rol üstlenmektedir. Ancak teknolojinin yetersiz olduğu durumlarda sınıfta öğrenme hep geçerlidir(Mahruf, Shohel, 2012; 94).

Perraton göre (2010; 6), uzaktan eğitim öğretmen eğitimini desteklemek için kullanılmaktadır. Açık ve uzaktan eğitim yaygın birincil, ikincil veya üçüncül öğretimde bir arka plan ile mesleğe giren öğretmenler için başlangıç, öğretmen eğitimi için kullanılabilir olmuştur, ama çoğu zaman bir birini destekleyecek şekilde organize edilmiştir (AKT; Mahruf, Shohel, 2012; 96).

İletişim teknolojisi ile eğitim teknolojisinin gelişen ve zenginleşen olanaklarını kullanarak kitlelere eğitim hizmeti sunmayı olanaklı kılan uzaktan eğitim yaklaşımı, öğretmenlerin hizmetiçi eğitiminde etkili ve sürekli olarak kullanılmaya elverişli önemli bir seçenektir. Nitekim uzaktan eğitim yaklaşımı, günümüzde dünyanın birçok ülkesinde okul programlarında yer alan herhangi bir dersin içeriğindeki yenilikleri kazandırmayı amaçlayan dar kapsamlı bir programdan doktora programına dek tüm tür ve düzeylerdeki programlarla öğretmenlerin hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitimlerinde uygulanmaktadır. İngiltere, Federal Almanya, Norveç, Pakistan, Hindistan, Kenya ve Sri Lanka, öğretmenlerin eğitimi için uzaktan eğitim yaklaşımından yararlanan ülkelerden birkaçıdır(Özer,1990).

Çeşitli çalışmalar, uzaktan eğitimin öğretmen yetiştirmede önemli role sahip olduğunu göstermiştir. Nitelikli ve uluslar arası sertifikalı öğretmen için artan talebi karşılamak önemli öğretmen yetiştirme problemidir. Bu sorunu çözmek ve artan öğretmen talebini karşılamının yollarından biride açık üniversiteler ve uzaktan eğitim olarak görülmektedir. Uzaktan eğitimle ulusal ve uluslar arası belirlenmiş eş standartlarda, nitelikli eş zamanla uluslar arası rekabet edebilecek öğretmen yetiştirilebilir.

Uzaktan eğitimin çeşitli yöntemleri bu fikri destekler niteliktedir. Uzaktan eğitimin bazı sakıncalarına rağmen teorik ve uygulamalı dersler için oluşturulacak ayrı uygulamalarla başarı şansı artabilir. Bunun önemli yollarından biri okul tabanlı olarak gerçekleştirilecek uygulamalardır. Teorik dersler uzaktan eğitimin teknik ve yöntemleriyle, uygulamalı dersler fakülte ve okullarda yaptırılarak öğretim desteklenebilir. Ayrıca uzaktan eğitimle, öğretmenlerin hizmetteki verimini artırmak için sürekli hizmetiçi eğitim verilebilir. Bununda dünyada birçok örnekleri vardır.

Türkiye’deki Uygulamalar

Öğretmenler ve öğretmenlik mesleğindeki nitelik konusu sadece Dünya’da birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de çok sık gündeme gelen tartışılan bir konudur. Öğretmenlik mesleği ve bu mesleği yürüten profesyonellerin mesleğin gereklerini yerine getirişleriyle ilgili düzenlemeler Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan beri üzerinde hep konuşulan bir konu olagelmıştır. Özellikle son 30 yılda gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmeye çalışılan düzenlemeler bu konuda çok uzun yıllar sürebilecek çalışmaların da işaretçileridir. 1998 yılında öğretmen yetiştirme alanında YÖK tarafından yapılan yeni düzenlemeler bu halkanın en son zincirlerinden birisi sayılabilir(Seferoğlu, 2004; 40).

Türkiye’de uzaktan eğitimle ilgili ilk düşünceler ve tartışmalar 1927 -1960 yılları arasında mektupla okuma yazma öğretimi amacıyla gündeme gelmiş ancak somut bir adımın atılmadığı görülmektedir. Türkiye’deki uzaktan eğitim uygulamasını, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü başlatmıştır. Bu uygulamada, bankalarda çalışanlar mektupla öğrenim görmüşlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde uzaktan eğitim uygulamaları ilk kez 7.11.1960 tarihinde “Mektupla Öğretim” adı altında ve deneme öğretimi olarak başlamıştır. Bu denemeden sonra 26.2.1966 tarihinde Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Mektupla öğretim 1966 yılında Genel Müdürlük düzeyinde örgütlenmiş, sistem örgün ve yaygın eğitim alanında yaygınlaştırılmıştır. Bu çalışmaları 1974 yılında Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi kurulması izlemiştir. 1974 yılında kurulan diğer bir uzaktan eğitim kurumu da, Deneme Yüksek Öğretim Okulu’dur. Bu kurumda planlanan çalışmalar gerçekleştirilememiş ve amaca ulaşılamamıştır. Kuruluşundan bir yıl sonra da kapatılmıştır.1975 yılında, daha önce kurulmuş olan Deneme Yüksek Öğretmen Okulu kapatılırken, lise ve dengi okul mezunlarına öğrenim olanağı sağlamak amacıyla Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu (YAYKUR) kurulmuştur. 1.7.1974 tarih ve 420-14053 sayılı Bakanlık onayı ile de bu merkeze bağlı olarak Mesleki ve Teknik Öğretim Mektupla Öğretim Okulu adı ile bir okul açılmıştır. Mektupla Öğretim Okulu’nda mesleki-teknik kursların yanı sıra, Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri ile Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve Ticaret Turizm Yüksek Öğretmen Okulunun bütün bölümlerinin programları uygulanmaya konulmuştur. Bu programlara 1974-1975 öğretim yılında yaklaşık 50 bin öğrenci kaydedilmiştir. Mektupla Öğretim Merkezi 26.9.1975 gün ve 01/3745 sayılı Bakanlık Onayı ile kurulan Yaygın Yükseköğretim Kurumuna bağlanmıştır(Kaya, 2002; 30-31. Kazu, Özdemir, 2002. Özerbaş,2005;96).

1970’li yıllarda YAYKUR’da, Açık Öğretim Dairesi Başkanlığına bağlı olarak açık öğretim, Örgün Yükseköğretim Dairesi Başkanlığı’na bağlı olarak da örgün öğretim programları uygulanmıştır. Bu programlardan bazıları öğretmen yetiştirme ile ilgilidir. YAYKUR’a bağlı Açık Öğretim Programları; mesleki ve teknik kurslar, mektupla öğretim programları, ara insan gücü yetiştirmeye yönelik programlar ve dışarıdan bitirme programlarında öğretim vermiştir. Bu programlardan bazıları öğretmen yetiştirme ile ilgilidir. Öğretmen yetiştiren mektupla öğretim programları, mektupla öğretim merkezinden devralınan, Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu öğretim programlarıdır. Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri Programları dışındaki programlara kayıtlı öğrenciler, 1975-1976 öğretim yılında ilgili okullara devredilmişlerdir. Üç Yıllık Eğitim Enstitüleri Programlarının uygulanmasına da 1978-1979 öğretim yılında son verilmiş ve bu programları tamamlayamayan öğrenciler, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsüne (Gazi Yüksek Öğretmen Okulu) aktarılmışlardır(Kaya, 2002).

Ayrıca dışarıdan okul bitirme programlarıyla farklı uygulamalar da yapılmıştır. Bunların bir kısmı öğretmen yetiştirme ile ilgilidir. Bunlar, iki yıllık Eğitim Enstitüleri, Yüksek İslam Enstitüleri, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu programlarıdır. İki yıllık eğitim Enstitüleri programlarına ilköğretmen okulu çıkışlılar, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu programlarına ticaret lisesi çıkışlılar, Yüksek İslam Enstitüleri Programlarına ise imam hatip okulu çıkışlılar öğretmen yetiştirmek amacıyla 1975-1976 öğretim yılında kaydedilmişlerdir. İki Yıllık Eğitim Enstitüleri programlarına kayıtlı öğrenciler için yaz uygulamaları düzenlenmiş; bu öğrenciler, daha sonraki öğretim yıllarında Bursa ve Kayseri Eğitim Enstitülerine devredilmişlerdir. Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ile Yüksek İslam Enstitüleri programlarına kayıtlı öğrenciler ise 1975- 1976 öğretim yılından sonra okullarına devredilmişlerdir. Tüm programlarla ilgili eğitim öğretim hizmetlerini, 1978 yılına kadar mesleki ve teknik kurslar ile eğitim enstitüleri programları dışındaki programları 1978 yılında kurulan Açık Yüksek Okul Müdürlüğü yürütmüştür. 22 Kasım 1978 gün ve 56312 sayılı Bakanlık onayı gereğince Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü organizatörlüğünde YAYKUR, İlköğretim Genel Müdürlüğü ve Özlük İşleri Genel Müdürlüğünce ortaklaşa hazırlanan “Orta Öğrenimli İlkokul Öğretmenleri Yüksek Öğrenime Kavuşturma Projesi” doğrultusunda iki yıllık eğitim enstitüsü tamamlama programlarına kaydedilen yaklaşık 15.000 ilkokul öğretmeni ile ilgili hizmetlerin yürütülmesini, Açık Yüksek Okul Müdürlüğü yüklenmiştir. Açık Yüksek Okul 29.1.1981 gün ve 209/301 sayılı Bakanlık onayı ile kapatılmış; 24.4.1981 gün ve 1154 sayılı Bakanlar onay ile de “Mesleki ve Teknik Mektupla Öğretim Okulu”nun adı Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu” olarak adı değiştirilmiştir(Kaya, 2002: 32).

1980 darbesinden sonra 1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile bütün yükseköğretim kurumları üniversitelere devredilmiştir. Geniş kitlelere yükseköğretim ulaştırmak amacıyla bu yasada, yüksek öğretim düzeyinde uzaktan eğitim yapma görevi üniversitelere verilmiştir. Bir yıl sonra ise, uzaktan eğitim görevini Anadolu Üniversitesi üstlenmiştir. Bu kapsamda Anadolu Üniversitesi bünyesinde bir Açık Öğretim Fakültesi kurulmuştur. Bu fakülte, uzaktan eğitim konusunda öğretim, araştırma, yayın hizmetleri vermek amacıyla kurulmuştur(Kaya, 2002; 30-33. Kuzu, Özdemir, 2002. Özerbaşı,2005; 96).

Açık Öğretim Fakültesi bünyesinde, 1982-1983 öğretim yılında İş İdaresi ve İktisat, 1989-1990 öğretim yılında Eğitim Ön lisans, Batı Avrupa ve Turizm Eğitim programları başlatılmıştır. Kurulduğu ilk yılda yalnızca İş İdaresi ve İktisat programlarında eğitim veren Açık Öğretim Fakültesi, günümüzde ön lisans, lisans tamamlama ve lisans düzeyinde 26 değişik programla eğitim vermektedir(Kaya, 2002; 33). Açık Öğretim Fakültesi programlarına tüm lise mezunu öğrenciler üniversite sınavı ile yerleştirilmiştir. Okul başlangıçta iktisat ve işletme ağırlıklı programlar yürütürken daha sonra hemşirelik, Yabancı Diller, Matematik, Fen Bilimleri, Turizm, Ticaret ve özel sektör için eğitim programları, v.b. lisans tamamlama öğretmen yetiştirme ve öğretmen eğitimi ön lisans programlarında öğretim vermiştir (Demiray, 2002).

Uzaktan eğitim yaklaşımı, Türkiye'de de 1970'li yıllardaki sonuçsuz kalan girişimler sayılmazsa 1985 yılından bu yana öğretmen eğitiminde kullanılmaktadır. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nce uzaktan eğitim yaklaşımıyla uygulanan eğitim ön lisans programı ile 130.000 dolayındaki ortaöğretim çıkışlı ilkokul öğretmenin eğitilmesi amaçlanmıştır. Bu program aracılığıyla üç yıllık bir zaman dilimi içinde 116.736 öğretmenin iki yıllık yükseköğrenim görmesi sağlanmıştır. Uygulanan uzaktan eğitim programında, özel olarak hazırlanmış basılı gereçler, televizyon ve radyo programları ve akademik danışmanlık etkinlikleri işe koşulmuştur. Açık Öğretim Fakültesi'nce 1989-1990 öğretim yılında Halk Eğitim Merkezi öğretmenlerine yönelik ön lisans programı başlatılmıştır. Öte yandan, 1990-1991 öğretim yılında, ortaöğretim kurumlarında çalışan yaklaşık 100.000 dal öğretmenin Açık Öğretim Fakültesi'nce yine uzaktan eğitim yaklaşımıyla lisans tamamlama programları çerçevesinde eğitilmesi kararlaştırılmıştır, 1990 yılında başlatılan 54.000 orta dereceli okul öğretmenine yönelik lisans tamamlama programı idi gerçekleşmiştir (Özer, 1990; 2).

Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı(OÖLP), 25.01.2000 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol sonucunda açılması kararlaştırılan Anadolu Üniversitesinin dört yıllık bir lisans programıdır. Kız meslek liselerinin ilgili bölümlerinden mezun olan ve ÖSYS sonucunda OÖLP'ye yerleştirilen öğrenciler lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nın ihtiyacı doğrultusunda okulöncesi öğretmeni olarak atanmışlardır (Öztürk, Terlemez, Gürses, 2003; 108). Milli Eğitim Bakanlığı ile Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü arasında 28.02.2000 tarihinde İngilizce Öğretmeni Yetiştirme Protokolü de imzalanmıştır. Bu çerçevede İngilizce öğretmenlik lisans programları açılmıştır.

Yüksek Öğretim Kurulu 9 Şubat 2012 tarihinde yapmış olduğu toplantıda devrim niteliğinde sayılacak bir karar alınmış, alınan bu kararla öğretmenlik programlarında açık veya uzaktan eğitim sistemiyle lisans programlarına öğrenci alınmaması hususundaki kararı da dikkate alınarak 2012-2013 eğitim-öğretim yılı da dahil olmak üzere Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi bünyesinde yer alan Okul Öncesi Öğretmenliği ile İngilizce Öğretmenliği programları ile öğrenci alan mevcut uzaktan eğitim öğretmenlik programlarının öğrenci alımının durdurularak kapatılmasına karar verilmiştir.

Yeni eğitim öğretim yılında, artık uzaktan eğitim, açık öğretim yoluyla öğretmenlik eğitimi veren bölümlerin kapatılması kararlaştırılmıştır. Ancak bu karara rağmen 2013-2014 öğretim yılında açılan pedagojik formasyon eğitimi sertifika programlarında uzaktan eğitim uygulamasına izin verilmiş, binlerce öğretmen adayları kursiyer uzaktan eğitim yoluyla öğretim görmüştür(<http://www.uzaktanegitimrehberi.com>).

SONUÇ

Hızlı teknolojik gelişmelere ayak uyduramamak çağın yakalanmasında önemli problemlerden biridir. İletişim teknolojisi ile eğitim teknolojisinin gelişen ve zenginleşen olanaklarını kullanarak kitlelere eğitim hizmeti sunmayı olanaklı kılan uzaktan eğitim yaklaşımı, öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitiminde etkili ve sürekli olarak kullanılmaya elverişli önemli bir seçenektir.

Çeşitli çalışmalar, uzaktan eğitimin, öğretmen yetiştirmede önemli role sahip olduğunu göstermiştir. Ancak nitelikli ve uluslararası sertifikalı öğretmen için artan talebi karşılamak önemli öğretmen yetiştirme problemi. Uzaktan eğitimin çeşitli yöntemleri bu fikri destekler niteliktedir. Uzaktan eğitimin bazı sakıncalarına rağmen teorik ve uygulamalı dersler için oluşturulacak ayrı uygulamalarla başarı şansı artabilir. Bunun önemli yollarından biri okul tabanlı olarak gerçekleştirilecek uygulamalardır. Teorik dersler uzaktan eğitimin teknik ve yöntemleriyle, uygulamalı dersler fakülte ve okullarda yaptırılarak öğretim desteklenebilir. Ayrıca uzaktan eğitimle, öğretmenlerin hizmetteki verimini artırmak için sürekli hizmet içi eğitim verilebilir. Bununda dünyada birçok örnekleri vardır.

KAYNAKÇA

Burns,M.(2011). Distance Education for Teacher Training: Modes, Models, and Methods, Washington, DC: Education Development Center, Inc.

Demiray, U.(2002). A Review Of The Literature On The Open Education Faculty In Turkey 1982-2002, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Fitzpatrick, A And F, Julia.(2011); Certifying Teachers Through Distance Education Improving Quality Education In Junior Secondary Schools In Sierra Leone, Commonwealth Education Partnerships.

Fyle, C.O.(2013). Teacher Education MOOCs for Developing World Contexts: Issues and Design Considerations, Sixth International Conference of MIT's Learning International Networks Consortium (LINC), June 16 – 19, 2013 Cambridge, Massachusetts.

Kaya.Z.(2002).Uzaktan Eğitim, Ankara: PegemA Yayınları.

Kazu,İ.Y., Özdemir,O.(2002)Teknik Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitimle İlgili Görüş Ve Beklentileri (Fırat Üniversitesi Örneği), XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, 23-26 Ekim 2002 Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, KKTC.

Kangai,C., Bukaliya,R. (2011). Teacher Development Through Open And Distance Learning: The Case For Zimbabwe International Journal on New Trends in Education and Their Implications, 2(4),124-141.

Lynd M.(2005),Fast-Track Teacher Training: Models For Consideration For Southern Sudan Written for the American Institutes of Research and the Sudan Basic Education Program, School-to-School International A project funded by USAID.

Mahruf M., Shohel. C.(2012). Open and Distance Learning for Teachers' Professional Development: The English in Action (EIA) Model for the Global South, Ed:Joi L. Moore and Angela D. Benson,International Perspectives of Distance Learning in Higher Education,Intech, DOI: 10.5772/2404, www.intechopen.com

Özer, B.(1990). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Yaklaşımıyla Sürekli Eğitimi. [Http://www.emu.edu.tr/Bekirozer/Makale/\(1990\).%20%C3%96%20Gretmenlerin%20uzaktan%20.pdf](http://www.emu.edu.tr/Bekirozer/Makale/(1990).%20%C3%96%20Gretmenlerin%20uzaktan%20.pdf)

Özerbaş,D.(2005).Türkiye ve Dünyada Uzaktan Eğitim Uygulamaları, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,3,85-100.

Mahruf,.M., Shohel, C. ().Open and Distance Learning for Teachers' Professional Development: The English in Action (EIA) Model for the Global South,The Open University United Kingdom.

Öztürk, S., Terlemez, M.S., Gürses,N.(2003), Öğretim Teknolojisi Olarak Televizyonda Görselleştirme ve Sunuş: Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı Uygulamaları, The Turkish Online Journal of Educational Technology, 2(4),108-114.

Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, 58, 40-45.

Yalın H.İ., (2001). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

<http://www.uzaktanegitimrehberi.com/yok-uzaktan-egitim-acik-ogretim-ve-ikinci-ogretim-ogretmenlik-bolumlerini-kapatti/>